

Universiteit
Leiden

Interstatelijk gedrag en de rol die de democratische norm hierin speelt; een uitleg aan de hand van geheime missies

In hoeverre nemen democratieën de democratische normen in ogenschouw bij hun besluitvormingsproces om een geheime operatie uit te voeren in een andere democratie?

Naam: Bram J. Marisael
Studentennummer: 1224859
Begeleider: mw. F.E. Bakker
Universiteit: Leiden
Betreft: Bachelorscriptie Internationale Betrekkingen & Organisaties
Inleverdatum: 9 juni 2016, 17:00
Aantal woorden: 8732

Inhoudsopgave

De thesis van de democratische vrede.	2
Normen en hun invloed op de democratische vrede.....	4
Het normatieve mechanisme en de assumpties die hieruit volgen.....	6
Kritiek op de thesis; verschillende interpretaties van interventie en conflict.	8
Interactie tussen democratieën op basis van herkenning, wie maken de keuzes?	10
Onderzoeksopzet; de casus van Brazilië.	11
Was er sprake van een geheime missie in een democratie?	13
Wat waren de motieven voor de geheime operatie?	15
Analyse van de resultaten.	20
Conclusie	22
Literatuur:.....	23

De thesis van de democratische vrede.

De thesis van democratische vrede vindt zijn wortels in een werk van Immanuel Kant uit 1795. In zijn boek "Zum ewigen Frieden" wijst hij op drie beginselen die, volgens hem, tot de vermindering of afwezigheid van oorlog kunnen leiden, wanneer ze door alle staten nageleefd worden. De kern van Kants boek is dat om vrede te bereiken, er een vorm van republikeins bestuur noodzakelijk is. Kant betoogt dat een republikeinse regering de meest gunstige vorm van besturen is omdat hierbij toestemming van het volk nodig is voordat een besluit wordt genomen. Dit leidt tot staten die, doordat het volk inspraak heeft bij beslissingen, veel voorzichtiger zijn bij het ingaan van oorlog en sneller geneigd zijn tot vrede. Hij stelt dus de assumptie dat het volk geen oorlog wilt (Kant, 1795, p. 68-70). Zijn ideeën werden in de jaren '60 en '70 door Babst opgepikt. Hij was de eerste die een statistisch verband tussen democratie en vrede liet zien (Hayes, 2012, p. 769-770). Zijn studie toont aan dat er tussen 1789 en 1941, 116 grote oorlogen waren waarvan er niet een tussen democratieën was (Babst, 1964, p. 10). Hij concludeerde dat gekozen regeringen de kans op vrede sterk verhogen en dat er dus een correlatie is tussen democratie en vrede (Babst, 1964, p.14). Bovenstaande is een uitleg van de thesis van de democratische vrede. Deze thesis gaat uit van de logica dat democratische landen niet in oorlog met elkaar zullen raken.

De theorie heeft inmiddels veel aanhang verworven en is een van de meest interessante onderzoeksgebieden van internationale betrekkingen. Het is dan ook niet voor niets dat de thesis van de democratische vrede binnen de internationale politiek gezien kan worden als theorie die zeer dicht bij een algemene wet in de buurt komt (Levy, 1988, p. 662). Doyle (1983) komt tot de conclusie dat Kant de beste richtlijnen schetst voor vrede en een liberale unie. Hij beargumenteert dat wederzijdse tekenen van respect en erkenning een basis hebben gelegd voor samenwerking tussen liberale democratieën. Dit leidde er vervolgens toe dat de zone van vrede tussen landen zich uitbreidde, tezamen met de uitbreiding van het aantal democratieën. Dit is voor hem een teken dat Kant gelijk heeft, en dat er democratische regeringen moeten zijn om tot vrede te komen (Doyle, 1983, p. 225 & 349-351). Ook Dixon (1993) geeft aan dat democratische normen op een positieve wijze bijdragen aan 'conflict management'. Hij tracht met een empirisch onderzoek aan te tonen dat democratische normen en waarden een systematisch positief effect hebben bij het oplossen van conflicten (Dixon, 1993, p. 64).

Belangrijke kritiek op verklaringen en empirische data komt van Rosato (2003) en Spiro (1994), zij beargumenteren dat Kant's ideeën berusten op een foutieve logica. Rosato stelt dat de democratische vrede misschien wel aanwezig zou kunnen zijn, maar dat deze theorie niet uitgaat van de juiste verklaringen. Hij vraagt zich af of de vrede tussen democratieën niet wordt veroorzaakt door andere oorzaken dan degenen die worden benoemd door de voorstanders van de thesis (Rosato, 2003, p. 585). Spiro gaat vooral in op de statistische data met betrekking tot de democratische vrede. Hij geeft aan dat de statistische analyses van voorstanders zoals Doyle (1983) berusten op een incorrecte data (Spiro, 1994, p. 50). Deze twee theoretici geven aan dat er wel degelijk kritisch gekeken wordt naar deze 'bijna wet'. Aan de ene kant valt er dus te zien dat de thesis van de democratische vrede veel aanhangers heeft, maar nog steeds wel uitgedaagd wordt door kritische denkers.

De twee belangrijkste verklaringen zijn de structurele, ook wel institutionele genoemd, en de normatieve verklaring. Deze zijn beiden in 1993 uiteengezet door Maoz en Russett, hun uitleg wordt alom gerespecteerd en geniet aanzien (Hayes, 2012, p. 775). De structurele verklaring is volgens Maoz en Russett een mechanisme waarbij politieke mobilisatie processen in een democratie er voor zorgen dat leiders conflicten uit de weg zullen gaan (Maoz & Russett, 1993, p. 624). In andere woorden, politici willen hun positie behouden en zullen daarom hun kiezers niet negeren. Een blunder in het buitenlands beleid zou natuurlijk slecht zijn voor het imago van de beleidsbepalers (Hayes, 2012, p. 769). Ondanks dat er veel is geschreven met betrekking tot deze verklaring, zal deze niet leidend zijn in mijn scriptie.

De verklaring die het belangrijkste is voor mijn onderzoek is de normatieve verklaring. Daarom zal deze met behulp van literatuur breder toegelicht worden. De verklaring kwam opzetten in de jaren 90' en gaat ervan uit dat democratieën hun eigen normen en waarden externaliseren. Deze normen zijn bijvoorbeeld het vreedzaam oplossen van conflicten, compromissen sluiten en het naleven van internationale wetten (Hayes, 2012, p. 774). Er zijn binnen de normatieve verklaring verschillende soorten mechanismen die de democratische vrede proberen te verklaren. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld het wederzijdse coöperatie mechanisme. Dit mechanisme legt de democratische vrede uit aan de hand van

normen van coöperatie die tussen democratieën aanwezig zijn volgens theoretici zoals Braumoeller (1997). Een ander mechanisme wordt door Owen (1994) uitgelegd en gaat uit van het individuele vrijheid. In dit mechanisme worden de normen van de democratische vrede opnieuw geconceptualiseerd door Owen. Hij vormt de democratische normen om naar liberale normen, deze komen voort uit het begrip van vrijheid (Owen, 1994). Er zijn dus verschillende normatieve verklaringen voor de democratische vrede. Ook al zijn de mechanismen van Baumoller (1997) en Owen (1994) erg interessant, er is een mechanisme dat binnen de normatieve verklaringen als gezaghebbend wordt beschouwd (Hayes, 2012, p. 775). Dit mechanisme wordt beschreven in een artikel van Maoz en Russett uit 1993. Ik zal mij op dit model focussen omdat dit algemeen bekend staat als een erg belangrijke en gezaghebbende normatieve verklaring (Hayes, 2012, p. 775).

Normen en hun invloed op de democratische vrede.

Er moet echter nog een begrip uiteengezet worden voordat het normatieve model van Maoz en Russett (1993) uitgebreid aan bod komt, namelijk normen. Normen zijn een zeer belangrijk deel van de normatieve logica, maar ondanks dat normen veelal worden gebruikt om de normatieve verklaring te ondersteunen, wordt er niet vaak uitgelegd wat ze betekenen en wat de functies ervan zijn.

Het is daarom cruciaal om de definitie en functie van normen vast te stellen zodat het normatieve model wordt verduidelijkt. Rousseau definieert normen als volgt: *'A set of beliefs held by the vast majority of members of a group. Individuals entering the group, whether by birth, selection or choice, are socialized through repeated interactions, shared rituals, and peer pressure'* (Rousseau, 2005, 208-209). Dit geeft ook aan waarom normen vaak per land verschillen, in elk land krijgt men namelijk andere normen aangeleerd. Toch kunnen in verschillende staten wel dezelfde dominante normen aanwezig zijn, democratieën hebben bijvoorbeeld dezelfde normen van vredelievendheid, openheid en tolerantie (Risse-Kappen, 1995, 503-509). De thesis van de democratische vrede stelt dat een democratisch systeem dezelfde normen oplevert (Williams, 2001, p. 531-532).

Risse-Kappen beargumenteert dat de belangrijkste functie van normen is dat ze communicatieapparaten zijn die interactie tussen staten mogelijk maken. Normen vormen een raamwerk van gedeeld en collectief begrip (Risse-Kappen, 1995, 500). Risse-Kappen stelt dat de bestuurders van democratische landen hun intenties in de internationale politiek vaak

communiceren door te refereren naar hun eigen liberale binnenlandse normen. Hierdoor is er makkelijk een gemeenschappelijk begrip van normen vast te stellen tussen democratieën. Bestuurders kunnen een claim van vreedzame intenties ondersteunen en valideren door te verwijzen naar voorbeelden van conflicten in hun eigen binnenlandse politiek die op een vreedzame manier zijn opgelost. Democratieën zien elkaar dus al snel als vriendschappelijk omdat ze dezelfde normen hebben in hun binnenlandse politieke structuur. Dit gemeenschappelijke begrip leidt vervolgens tot een basis voor een verdere communicatie van vreedzame intenties (Risse-Kappen, 1995, 503). Wanneer normen geconceptualiseerd worden als communicatieapparaten, valt uit te leggen waarom landen elkaar als vreedzaam of vijandelijk zien aan de hand van een binnenlandse politieke structuur (Risse-Kappen, 1995, 503). Risse-Kappen's werk wordt vaak gezien als verklaring voor herkenning tussen democratieën.

Ook anderen zien de functie van normen als een indicator waaraan democratieën elkaar kunnen herkennen. Williams (2001) legt de nadruk bij herkenning tussen democratieën op sociale processen die deze herkenning produceren. Hij ziet hierin drie fases, ten eerste de fase waarin individuen zichzelf kunnen herkennen. Hiermee bedoelt hij dat individuen zichzelf gaan herkennen als uitdragers van bepaalde liberale rechten en normen. In de tweede fase moeten deze individuen ook anderen kunnen gaan herkennen als zijnde gelijk aan zichzelf. Deze andere individuen moeten dus ook gezien worden als mensen met dezelfde normen en waarden. Op basis van deze gedeelde liberale normen en waarden kan verwacht worden dat al deze individuen samen een democratische regering zullen vormen. Tot slot kan deze lijn van herkenning worden doorgetrokken naar het internationale speelveld. Landen kunnen elkaar dan herkennen aan hun democratische regeringen (Williams, 2001, p. 531-532). Op deze manier zullen volgens Williams (2001) liberale democratieën elkaar herkennen. Williams beschreef wel dat wanneer een democratie er niet in slaagt om een ander land te herkennen als een democratie, er mogelijk toch een conflict kan ontstaan tussen twee democratieën (Williams, 2001, p. 527-528). Wat Williams (2001) beschrijft is eigenlijk hoe normen de stap maken vanaf het individuele niveau naar het internationale systeem en hoe deze normen bijdragen aan samenwerking tussen democratieën.

Ook Hermann en Kegley gaan dieper in op dit individuele niveau van normen. Zij beargumenteren dat mensen in een democratie zichzelf zien als onafhankelijke en zelfbesturende mensen die dezelfde normen van vredelievendheid hebben. Ze respecteren

daarom dan ook de soevereiniteit van mensen die dezelfde normen en waarden als zichzelf aanhangen. Dit zorgt ervoor dat er minder snel sprake zal zijn van agressieve politiek tussen democratische landen (Hermann & Kegley, 1995, 512-513). Hermann en Kegley geven aan dat de thesissen van de democratische vrede, door vele onderzoeken, gewicht in de schaal kan leggen bij het bestuderen van de internationale politiek en de interactie tussen democratieën (Hermann & Kegley, 1995, 512). Desondanks deze positieve invloed zien Hermann en Kegley het gebrek aan focus op het individuele niveau bij de verklaringen van de thesissen van de democratische vrede als een significant probleem. Ze beargumenteren dat voorstanders vaak uitgaan van onderzoek waarbij het individu dat de uiteindelijke keuzes maakt volledig genegeerd wordt. Het negeren van het individu vinden zij voornamelijk een groot probleem omdat veel verklaringen voor de democratische vrede wel aangeven dat de beleidsmakers en bestuurders de cruciale beslissingen nemen over oorlog en vrede (Hermann & Kegley, 1995, p. 512). Dit is de reden dat er in mijn onderzoek ook aandacht zal zijn voor besluitvormingsprocessen en individuen.

Het normatieve mechanisme en de assumpties die hieruit volgen.

Nu dat er beter is vastgesteld wat normen zijn, kan het belangrijkste normatieve mechanisme, dat van Maoz en Russett (1993), eindelijk aan bod komen. Het normatieve mechanisme van Maoz en Russett gaat uit van de volgende basis: ‘*The normative model suggests that democracies do not fight each other because norms of compromise and cooperation prevent their conflicts of interest from escalating into violent clashes.*’. Met deze definitie als basis hebben zij een normatief model opgesteld dat uitgaat van twee aannames (Maoz & Russett, 1993, p. 624).

De eerste aanname van dit model is dat staten de normen van gedrag uitdragen die zij zelf hebben ontwikkeld. Theoretici van de thesissen van de democratische vrede hebben hier echter wel bepaalde assumpties over. Zij gaan er van uit dat democratische landen dezelfde normen hebben, maar ook non-democratieën onderling dezelfde normen hebben (Risse-Kappen, 1995). Ook bij interactie op internationaal gebied is, volgens Maoz en Russett (1993), te verwachten dat democratieën en non-democratieën uitgaan van verschillende normen. Democratische landen propageren volgens Maoz en Russett normen die uitgaan van vreedzame politieke competitie, zij lossen door de normen conflicten op met compromissen. Bovenstaande normen worden door Maoz en Russett omschreven als de ‘*democratic norms*’. Deze normen creëren een vreedzame sfeer die bekend staat als die van ‘*live and let live*’

(Maoz & Russett, 1993, 625). De bovengenoemde sfeer draagt er zorg voor dat democratische landen onderlinge stabiliteit ontwikkelen. Dit wordt gecreëerd doordat democratische landen elkaar respecteren en een gezamenlijk begrip van elkaar ontwikkelen omdat ze dezelfde structuur hebben. Dit leidt tot een situatie waarin landen niet alleen weten wat ze aan elkaar hebben, maar dit leidt ook tot wederzijds vertrouwen (Maoz & Russett, 1993, p. 625). Ook andere theoretici zoals Raymond geloven in de '*democratic norms*'. Raymond stelt dat democratische normen zijn ingebed in democratieën. Democratische normen zijn volgens hem ook aangeleerd aan de leiders van democratieën in de loop van hun leven. Hij geeft aan dat binnen democratische landen daarom vaak normen van tolerantie en compromis leidend zijn (Raymond, 1994, 26). Hier tegenover staan non-democratische normen en waarden. Landen uit deze groep, veelal regimes, worden volgens de thesis van de democratische vrede gezien als landen die veel vaker conflicten met geweld en overredingskracht oplossen. Deze regimes dragen dan ook een beeld van wantrouwen en angst uit naar andere landen (Maoz & Russett, 1993, p. 625).

De tweede aanname van het normatieve model is dat het anarchistische karakter van de internationale politiek wordt gedomineerd door niet-democratische normen (Maoz & Russett, 1993, p. 625). Dit leidt ertoe dat bepaalde democratische normen niet algemeen toegepast kunnen worden in de internationale politiek. In een anarchistisch systeem zullen landen hun overleving en eigenbelang voorop stellen (Maoz & Russett, 1993, p. 625). Interactie tussen democratische landen in dit systeem vindt, volgens Maoz en Russett, plaats op basis van democratische normen. Interactie tussen een democratisch en non-democratisch land zou waarschijnlijk betekenen dat het democratische land zijn normen bij moet stellen, om ervoor te zorgen dat het niet wordt uitgebuit. Bij twee non-democratieën zouden naar alle waarschijnlijkheid conflicten opgelost worden met middelen van geweld en eliminatie (Maoz & Russett, 1993, p. 625). Er zijn natuurlijk ook theoretici die stellen dat een anarchistisch systeem geen democratische normen en waarden kent, maar alleen maar eigenbelang en overleving. Dit is een denkwijze die voortkomt uit het realisme. Layne, een realist, stelt bijvoorbeeld dat er geen sprake is van een democratische norm, maar dat democratische staten oorlog voorkomen vanwege factoren uit het realisme zoals de verdeling van de militaire vermogens, oorlogskosten of het mogelijke verlies van macht en invloed (Layne, 1994, p. 38). Layne (1994) ontkent dus de gehele aanwezigheid van de democratische vrede, maar ziet deze vrede meer als een gevolg vanuit een realistische logica.

Kritiek op het normatieve mechanisme komt van Rosato, hij beargumenteert dat de democratische norm niet bestaat omdat democratische landen deze in het verleden consequent hebben geschonden (Rosato 2003, p. 590). Een goed voorbeeld waarbij er sprake lijkt te zijn van een schending van de democratische norm zijn geheime operaties (Rosato, 2003, p. 591). Rosato (2003) stelt dat geheime operaties van het ene democratische land tegen een ander democratisch land betekent dat men elkaar niet met vertrouwen en respect behandelt. Naast Rosato is er ook andere literatuur die vraagtekens stelt bij geheime operaties en de plek hiervan binnen de thesis van democratische vrede. Forsythe (1992) deed onderzoek naar de betrokkenheid van de Verenigde Staten (V.S.) bij enkele geheime operaties in de Koude Oorlog. Hij zag dat de V.S. op een brede schaal geheime missies uitvoerde tegen democratisch verkozen regeringen.

Kritiek op de thesis; verschillende interpretaties van interventie en conflict.

Met de kritiek van Rosato (2003) komt meteen een belangrijk begrip aan bod, oorlog. Hij stelt dat geheime operaties als een voorbeeld kan worden gebruikt van een schending van de thesis van de democratische vrede (Rosato, 2003, p. 590). Zoals eerder gezegd gaat deze thesis ervan uit dat er geen oorlog is tussen democratieën, maar er is nooit precies gedefinieerd wat tot oorlog gerekend kan worden. Rosato lijkt vast te stellen dat geheime operaties als een oorlog beschouwd kunnen worden, zonder dat hij dit ondersteund met theoretische onderbouwing. Het is daarom van belang om vast te stellen of we geheime operaties daadwerkelijk als een oorlog of interventie kunnen zien, en daarmee ook als een mogelijke breuk van de democratische norm van non-interventie van Maoz en Russett (1993).

Hermann & Kegley (2001) zien ruimte voor interventie binnen de thesis van de democratische vrede. Zij geven hierbij wel duidelijk aan dat er verschillende vormen van conflict, interventie en oorlog zijn. Militaire strijd waarbij aan beide kanten mensen sneuvelen is natuurlijk een vorm van conflict, maar ook 'slechts' het schenden van erkende grenzen door middel van troepenbewegingen zou gezien kunnen worden als een interventie. Zelfs het plaatsen van militaire adviseurs in een land zou gezien kunnen worden als interventie (Hermann & Kegley, 2001, p. 238). Deze kijk op een begrip als interventie laat een andere invalshoek op de thesis van de democratische vrede en de normatieve verklaringen zien. Daar wordt namelijk uitgegaan van gewapende conflicten, maar er zijn, zoals Rosato (2003) aankaart, misschien ook andere vormen van conflict die gezien kunnen worden als een breuk met de thesis van de democratische vrede.

Hermann en Kegley geven daarnaast aan dat democratieën sneller geneigd zijn om over te gaan tot interventie wanneer deze meevalt qua vijandigheid, dus wanneer het bijvoorbeeld draait om het plaatsen van militaire adviseurs. Een interventie hoeft dan ook zeker niet altijd een oorlog te betekenen maar kan ook gebruikt worden als middel om slagkracht te tonen. Democratieën gaan ook vaker over tot interventie wanneer het veilig stellen en behouden van de liberale samenleving op het spel staat (Hermann & Kegley, 2001, p. 242). Deze interventies zijn echter meestal gericht tegen non- democratieën. Democratieën zullen niet snel een bedreiging vormen voor de liberale en democratische normen en waarden (Hermann & Kegley, 2001, p. 241-242). Wel kan er een interventie tegen een democratie gericht worden als binnen deze democratie de democratische normen en waarden worden aangetast. Volgens Hermann en Kegley wordt er zo voorkomen dat democratieën niet uit het democratische kamp glijden (Hermann & Kegley, 2001, p. 242). Ondanks dat Hermann en Kegley ruimte zien voor interventie tussen democratieën, lijkt agressieve politiek tussen democratieën een uitzondering te zijn. Wel geeft de theorie van Hermann en Kegley (2001) aan dat ook geheime operaties als een interventie gezien zouden kunnen worden. Dit punt is van belang aangezien het een basis biedt om een onderzoek naar een geheime operatie te doen.

Het is een feit dat democratische landen in het verleden geheime operaties hebben uitgevoerd tegen andere democratieën. Op basis van de democratische norm van Maoz en Russett (1993) zou er eigenlijk verwacht moeten worden dat de interactie tussen democratieën plaats vindt op basis van vertrouwen, vreedzame competitie, compromissen en vanuit een sfeer van *'live and let live'* (Maoz & Russett, 1993, p. 625). De vraag die nu boven komt drijven is of geheime operaties, zoals deze door de VS zijn uitgevoerd, binnen deze normen passen of er juist tegenin gaan. Downes en Lilley halen de volgende definitie van geheime missies aan vanuit de Amerikaanse Intelligence Authorization Act: *" an activity or activities conducted by an element of the United States Government to influence political, economic, or military conditions abroad so that the role of the United States Government is not intended to be apparent or acknowledged publicly."* Een algemene definitie van geheime operaties is het beïnvloeden van de gang van zaken in een ander land door een regering, maar zonder dat het duidelijk wordt dat deze regering er iets mee te maken heeft (Downes & Lilley, 2010, p. 271). Forsythe (1992) probeerde met een onderzoek aan te tonen dat democratieën niet altijd op basis van vertrouwen handelen naar democratische normen. Hij gebruikte geheime operaties hiervoor als bewijs. Forsythe stelt dat geheime operaties door de VS werden uitgevoerd omdat

er een angst was voor hervormingen die een democratisch verkozen regering met zich mee zou brengen (Forsythe, 1992, p. 387). Verder draagt hij aan dat de VS geheime operaties niet beschouwde als een manier van oorlog voeren, maar als iets heel anders (Forsythe, 1992, p. 394). Een vraag die hieruit zou kunnen volgen is wat dan precies ‘iets heel anders’ is? Maar eigenlijk is deze vraag niet eens de belangrijkste, want zoals Hermann en Kegley (2001) aangeven zijn er namelijk veel verschillende definities van interventie en oorlog. De vraag zou daarom niet moeten zijn of de VS geheime operaties wel of niet als oorlog zag. Het belangrijkste vraagstuk is hier meer of de geheime operaties van de VS mogelijk ingaan tegen de democratische norm van Maoz en Russett (1993). Of anders gezegd: doen geheime operaties daadwerkelijk afbreuk aan de normatieve verklaringen van de thesissen van de democratische vrede? Het lijkt er op dat normatieve verklaringen leiden tot de verwachting dat er weinig plaats is voor geheime operaties in de thesissen van de democratische vrede. Al met al toont het bovenstaande aan dat geheime operaties zowel als een vorm van interventie en oorlog gezien kunnen worden, maar daarnaast ook als een duidelijke inbreuk op de democratische normen die men zou verwachten vanuit de assumpties die het normatieve mechanisme van Maoz en Russett stelt (1993).

Interactie tussen democratieën op basis van herkenning, wie maken de keuzes?

Om te beoordelen of democratieën, door het gebruik van geheime missies, niet altijd op basis van democratische normen hebben gehandeld, is het belangrijk om de motivaties van democratieën die kozen voor een geheime missie te achterhalen. Om de keuze voor een geheime operatie beter te kunnen onderzoeken is het ten eerste van belang om het besluitvormingsproces te onderzoeken dat leidt tot deze keuze. Risse-Kappen (1995) beschreef hoe de interactie tussen democratieën kan plaatsvinden, hij baseerde zijn werk mede op dat van Owen.

Owen stelde namelijk in een eerder stadium al dat democratieën elkaar herkennen en op basis daarvan weigeren in conflict te geraken met elkaar (1994, p. 96). Wanneer een democratie een geheime missie uitvoert in een andere democratie betekent dit mogelijk dat het andere land niet als een democratie wordt beschouwd. Hierbij is dus de perceptie die een democratie heeft van het land waar de geheime missie in plaatsvindt van belang. Hermann en Kegley droegen eerder al aan dat democratieën sneller geneigd zijn om over te gaan tot interventie als het behouden van de liberale en democratische samenleving op het spel staat en dat dit sneller in een non-democratie zou plaatsvinden (Hermann & Kegley, 2001, p. 243). Russett draagt dit

zelf ook als belangrijkste argument aan als hij het bestaan van geheime missies probeert te verdedigen. Hij stelt dat de landen die het doelwit waren van geheime operaties geen volwaardige democratieën waren, maar zwakke of onvolledige democratieën (Forsythe, 1992, 275).

Om vast te stellen hoe democratieën elkaar herkennen zijn in een eerder stadium Risse-Kappen (1994) en Williams (2001) aan bod gekomen. Zij brachten echter vooral theoretische modellen ter tafel. Om te onderzoeken of Rosato's kritiek op het normatieve model aan de hand van geheime operaties stand houdt, moet op het statelijke niveau bekeken worden hoe landen keuzes maken voor een geheime operatie. Er moet dan met name duidelijk worden of de bestuurders en beleidsmakers het andere land herkenden als zijnde een democratie voordat zij een operatie uitvoerden. Het is niet onlogisch om voor deze herkenning vanuit een staat te kijken naar bestuurders en beleidsmakers. Owen (1994) en andere theoretici beargumenteren namelijk dat de keuze voor een missie voorkomt uit de perceptie van de '*decision makers*'. Met name hun gedachten over het regime type van het andere land zijn belangrijk volgens Owen (1994).

Uiteraard is er daarom onderzoek gedaan naar deze claim dat '*decision makers*' letten op het regime type van andere landen. Downes en Lilley bekeken de Amerikaanse geheime missie in Chili. Zij stelden dat '*decision makers*' inderdaad een belangrijke factor zijn bij het kiezen voor een geheime operatie. Dit is dan ook de reden dat Downes en Lilley een focus legden op de rol van de Amerikaanse '*decision makers*' in de casus van Chili. Zij concludeerden dat de bestuurders van de VS, Chili wel degelijk als een sterke democratie zagen (Downes & Lilley, 2010, p. 303). Downes en Lilley bekeken documenten van beleidsmakers en bestuurders en zagen dat deze de missie tegen Chili zelf al als moeilijk beschouwden vanwege het hoge democratische gehalte van Chili (Downes & Lilley, 2010, p. 290). Dit onderzoek toont dus wellicht aan dat het voor de '*decision makers*' van de VS helemaal niet uitmaakte of Chili een democratie was of niet. Mocht dit het geval zijn, dan namen zij de democratische normen van Maoz en Russett mogelijk niet mee in hun besluitvorming. Dit is dan ook de reden dat ik me op de beleidsbepalers ga focussen die het bij de casus van Brazilië voor het zeggen hadden.

Onderzoeksopzet; de casus van Brazilië.

Ik wil graag onderzoeken of de democratische norm een rol speelt in het besluitvormingsproces dat leidt tot het aangaan van een geheime missie in een andere

democratie. Dit wil ik gaan doen aan de hand van de volgende onderzoeksvraag: *'In hoeverre nemen democratieën de democratische normen in ogenschouw bij hun besluitvormingsproces om een geheime operatie uit te voeren in een andere democratie?'* Door middel van een case study ga ik op zoek naar het antwoord op deze vraag. Omdat ik me wil baseren op een casestudy, zal het onderzoek wat ik ga uitvoeren kwalitatief zijn. De case die ik wil behandelen is die van Brazilië, deze begint in 1961. Deze case heb ik gekozen omdat er in Brazilië een geslaagde poging is gedaan, via een coup gesteund door de V.S., om de regering van Goulart, uit het zadel te stoten (Forsythe, 1992, 388-389). Dit lijkt aan te tonen dat de VS weinig tot geen waarde hechtte aan de democratische structuur van Brazilië.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is er een diversiteit aan data nodig. Ik ga alle benodigde data uit reeds bestaande literatuur verzamelen. Ten eerste moet duidelijk worden of de case past binnen de definitie die Downes en Lilley gaven (2010) van geheime operaties. Daarna moet er worden vastgesteld of, naast de internationale gemeenschap, ook de VS, Brazilië als democratie herkende en beschouwde. Dit is zeer belangrijk omdat hierdoor de perceptie van de V.S. wat betreft Brazilië duidelijk wordt. Nadat dit duidelijk is, moet de motivatie achter de keuze voor de geheime operaties onderzocht worden. Een belangrijk onderdeel van het onderzoek is om te bekijken of deze motieven gebaseerd waren op democratische normen. Kortom, zijn de normen die al eerder besproken zijn aanwezig in het besluitvormingsproces?

Het achterhalen van deze motieven ga ik doen aan de hand van primaire bronnen. Allereerst ga ik de eerdere onderzoeken naar de geheime operaties van de VS in Brazilië bestuderen zoals die van Forsythe in 1992. Er zal dus met behulp van secundaire literatuur aangetoond worden dat Brazilië ten tijde van de geheime operatie een democratie was. Tevens zal er met secundaire bronnen bewezen worden dat er in Brazilië wel degelijk een geheime missie van de CIA plaatsvond in de onderzochte periode. Voor het onderzoek wat betreft de motivaties van de V.S. zal ik primaire bronnen gebruiken. Vervolgens moeten de motivaties die vanuit het besluitvormingsproces naar voren komen, gelinked worden aan het normatieve model van Maoz en Russett (1993). Dan pas kan er geconcludeerd worden of de motivaties van de VS wel of niet in overeenstemming zijn met het normatieve model. De bronnen voor het onderzoek zullen onder andere geluidsfragmenten, vergaderingen, telegrammen en brieven zijn. Er is toegang tot deze bronnen omdat er zeer interessante documenten van de CIA gedeclareerd zijn. Zo biedt het *'National Security Archive'* een goed inzicht in deze

documenten (Kornbluh, 2004). In dit archief zijn documenten en andere bronnen te vinden die betrekking hebben op de geheime acties die de CIA heeft ondernomen tegen Brazilië. Voorbeelden hiervan zijn CIA rapporten, FBI documenten, telegrammen en zelfs vergaderingen in het Witte Huis (Kornbluh, 2004). Andere documenten komen uit de John F. Kennedy Library, een online bibliotheek met een grote hoeveelheid gedeclassificeerde documenten (J.F.K. Library, 1961-1963). Deze documenten, allen uit de periode van 1961 tot en met 1964, kunnen een goed inzicht verschaffen in het besluitvormingsproces dat voorafging aan de keuze voor een geheime missie in Brazilië. Ik verwacht dat ik uit de documenten, aan de hand van uitspraken en geschriften die verscheidene ‘*decision makers*’ produceren, genoeg informatie kan halen voor een analyse.

Tot slot kan er hierdoor getracht worden om een uitspraak gedaan worden over hoe democratische normen de keuze van een democratie om een geheime missie te initiëren beïnvloeden. Op basis van de literatuur kunnen er enkele verwachtingen worden gesteld. Zo is een verwachting dat geheime operaties afbreuk doen aan de normatieve verklaringen voor de thesis van de democratische vrede. Tevens is de verwachting dat de *decision makers* geen rekening houden met democratische normen. Deze verwachtingen zullen met behulp van de casus van Brazilië bestudeert worden.

Was er sprake van een geheime missie in een democratie?

Voordat er dieper op de case kan worden ingegaan, moet eerst bewezen worden dat Brazilië ten tijde van de geheime operatie een democratie was. Daarnaast moet de aard van de geheime operatie duidelijk worden. Daarom zal er naast bewijs dat Brazilië een democratie was, ook duidelijk moeten worden dat het bij de casus wel degelijk gaat om geheime operaties die werden uitgevoerd door de V.S.. Als deze twee facetten van de casus zijn bewezen kan er onderzoek plaatsvinden naar de motieven. Dan is er aangetoond dat er, als we de eerder genoemde definitie van interventie van Hermann & Kegley (2001) aanhouden, wel degelijk een interventie van de ene democratie in de andere heeft plaatsgevonden.

Als Brazilië geen democratie zou zijn, heeft de operatie van de V.S. niets te maken met de thesis van de democratische vrede. De thesis gaat immers uit van een conflict tussen twee democratieën. Het is als eerste van belang om vast te stellen in welke periode de geheime operaties van de V.S. plaatsvonden. Volgens het boek ‘*Killing Hope*’, van William Blum, is deze tijdsperiode van 1961 tot en met 1964 (William Blum, 2003, p. 163). Ook volgens

andere auteurs zoals Forsythe (1992), Downes en Lilley (2010) zijn de geheime operaties van de C.I.A. uitgevoerd in deze periode. Belangrijke voorstanders van de thesissen van de democratische vrede zagen Brazilië als een liberaal regime. Zo stelde Michael Doyle in 1986 een lijst op van liberale regimes. Doyle, en zijn categorisering van regime typen, geldt als een belangrijk werk binnen de thesissen van democratische vrede. Zijn categorisering wordt om die reden dan ook vaak aangehaald door andere theoretici. Op de lijst valt te zien dat hij Brazilië categoriseert als een liberale democratie vanaf 1955 tot aan 1964 (Doyle, 1986, p. 1164).. Daarom zie ik het feit dat hij Brazilië van 1955 tot aan 1964 als liberale democratie bestempeld als een rechtvaardiging voor mijn onderzoek. Daarnaast zien ook anderen zoals bijvoorbeeld Forsythe (1992), Downes en Lilley (2010) Brazilië in de genoemde tijdsperiode als een democratie. De V.S. wordt vanzelfsprekend in Doyle's index ook geplaatst als een democratie. Doyle categoriseert de V.S. vanaf 1776 als een liberaal regime (Doyle, 1986, p. 1164). Dit toont aan dat de geheime operatie in Brazilië duidelijk een conflict was tussen twee democratieën.

Nu dat er is vastgesteld dat de geheime operaties van de V.S. tegen een democratie zijn uitgevoerd, kan er gesteld worden dat een missie tegen Brazilië de gestelde democratische normen zou schenden. De geheime operatie in Brazilië was gericht tegen de zittende president, Joao Goulart. Goulart kwam door verkiezingen in augustus 1961 aan de macht. Zijn voorganger, Janio da Silva Quadros, was met grote meerderheid verkozen in januari 1961, maar hij trad na een paar maanden af (Blum, 2003, p. 164-165). De vraag of de V.S. een aandeel had in zijn aftreden blijft tot op heden onbeantwoord (Forsythe, 1992, p. 388). In 1961 legde de V.S. voor het eerst contact met de rechte oppositie van de links georiënteerde Goulart. Op hetzelfde moment begon de CIA met een grote geheime missie binnen Brazilië, deze missie was gericht op het beïnvloeden van de Braziliaanse politiek vanuit het land zelf. De CIA deed dit niet alleen door middel van passieve steun aan de rechtse activisten, maar ook door het manipuleren van diverse sociale groepen in Brazilië (Gribbins, 1979¹). Deze sociale groepen bestonden uit onder andere de politie, het leger, politieke partijen en studenten. De CIA probeerde deze groepen op te ruïnen tegen Goulart (Gribbins, 1979). Naast deze manipulatie onderhield de CIA ook contacten met belangrijke generaals en politici. Een voormalig CIA agent, Philip Agee, gaf aan dat de CIA bij federale en landelijke verkiezingen naar verluidt een bedrag tussen de twaalf en twintig miljoen spendeerde ten gunste van anti

---

¹ Gribbins, P. (1979) *Brazil and the CIA*. <http://cryptome.org/cia-brazil.htm>, bezocht op 21 maart 2016.

Goulart kandidaten. Tegelijkertijd werden er door de CIA allerlei trucs ingezet om de campagnes van linkse kandidaten op negatieve wijze te beïnvloeden. (Blum, 2003, p. 166). De financiering van de CIA gaat echter een stuk dieper dan alleen het stimuleren van het anti-Goulart kamp. Philip Agee stelde ook dat het inlichtingenbureau grote stedelijke demonstraties en rechts georiënteerde kranten financierde vanaf 1962 (Blum, 2003, 166). Eind 1962 probeerde Goulart voor het eerst om zijn parlementaire bevoegdheid om te zetten in een volledige presidentiële bevoegdheid. Deze had hij niet ontvangen na het aftreden van Quadros, maar ontving hij alsnog op 6 januari 1963 (Knippers, 1977, p. 26). Tegelijkertijd werden er in 1963 voorbereidingen getroffen voor een militaire coup. Deze moest plaatsvinden op 31 maart 1964 (Blum, 2003, p. 166). Ook bij de voorbereidingen van de coup was de CIA betrokken. Zo had Vernon Walters, de latere adjunct-directeur van de CIA, rechtstreeks contact met de leider van de coup; Castello Branco. Uitkomst van dit overleg was de CIA wapens en munitie verzond naar Brazilië om zo de coup te steunen (Blum, 2003, p. 167). Daarnaast werd ook openlijk steun betuigd aan de coup door de V.S.. Zij zonden destroyers, vliegdekschepen en raketten naar de kust van Brazilië om potentiële reacties van de aanhangers van Goulart te ontmoedigen (Blum, 2003, p. 168). De gevolgen van de coup waren groot. Na de geslaagde coup, waarbij Castello Branco de nieuwe leider van Brazilië werd, zakte het salaris van de gemiddelde Braziliaan met 40 procent. Daarnaast keek Brazilië in 1978 tegen een staatsschuld van 40 biljoen dollar aan (Gribbins, 1979). De jaren na de coup werden gekenmerkt door een terreur die gepaard ging met vele arrestaties en al dan niet politieke doden. Daarnaast was er in het militaire dictatorschap uiteraard geen plaats voor politieke oppositie, kritiek, vrije media en protesten (Blum, 2003, p. 170). Al met al blijkt dus dat Brazilië niet veel is opgeschoten met het verval van de democratie na 1964. Bovenstaande is slechts een beknopte uitleg van de activiteiten waar de CIA en de V.S. in participeerden. Deze kennis is noodzakelijk om een beeld te kunnen vormen bij de operaties en bovenal de situatie in Brazilië in het begin van de jaren '60. Deze paragraaf legt een basis van waaruit er onderzocht kan worden waarom de CIA het anti Goulart kamp heeft gefinancierd en met welke motieven V.S. de coup heeft gesteund.

Wat waren de motieven voor de geheime operatie?

Volgens de logica van de normatieve verklaring voor de democratische vrede van Maoz en Russett (1993) zouden we bepaalde normatieve motivaties en overtuigingen terug moeten zien bij internationale conflicten tussen democratieën. Zij gaan, net als Williams (2001), uit van een aantal normatieve assumpties, zowel op individueel als statelijk niveau. Deze assumpties

zullen bij de analyse wederom aan bod komen en vergeleken worden met de daadwerkelijke acties van de *'decision makers'*. Ook Hermann en Kegley (1995, 2001) beschrijven hoe de normen van individuen de afwezigheid van oorlog tussen democratieën kan verklaren. Het is daarom nu van belang om de motivaties en overtuigingen achter de geheime missie te onderzoeken. Na een uiteenzetting van deze motivaties zal er een analyse gegeven worden waaruit blijkt of de geobserveerde motivaties kloppen met hetgeen we vanuit de literatuur zouden moeten verwachten.

De meeste gedeclassificeerde data die ik zal onderzoeken stamt uit Kennedy's ambtstermijn. De data uit deze periode loopt van augustus 1961 tot aan december 1963. Ondanks dat president Johnson, na Kennedy's dood, niet heel lang met de geheime operaties in Brazilië te maken had, is hij wel degene die de macht had ten tijde van de coup. Dit is de reden dat ook de korte periode voorafgaand aan de coup, waarin Johnson president was, zal worden bestudeerd. John F. Kennedy gaf begin 1961 openlijk aan Goulart te kennen dat hij bezorgd was over de communisten in de Braziliaanse regering (Blum, 2003, p. 163). Er zijn vanaf augustus 1961 verschillende documenten van de CIA waarin de situatie in Brazilië wordt omschreven. In deze papers, die de situatie in Brazilië omschrijven, zit geen informatie over geheime operaties en motieven. Wel worden er uitgebreide verslagen over de financiën en politiek van Brazilië gegeven. Zo wordt er bijvoorbeeld in 1961 al bijgehouden of de communisten wel of geen voorstanders van Goulart als president zijn (J.F.K. Library, 1961²). In 1962 duiken de eerste memo's op waarin de relaties tussen Brazilië en de Sovjet Unie onder de loep worden genomen. In een memo, afkomstig van Lincoln Gordon, staat dat Goulart in november 1961 de relaties met de Sovjet Unie heeft versterkt door middel van handelsakkoorden (J.F.K. Library, 1962). Later in april 1962 worden de onafhankelijke keuzes en belangen van Brazilië besproken in een telegram van Lincoln Gordon, de Amerikaanse ambassadeur in Brazilië. Er wordt besproken wat de internationale lijn van Brazilië is en of deze overeenkomt met de Amerikaanse strijd tegen de Sovjet Unie. Tevens wordt er in een rapport van maart 1962 aangegeven dat men zich in Amerika zorgen moet maken over mogelijke communistische groeperingen in Brazilië (J.F.K. Library, 1962). Daarnaast wordt de absorptie van liberale landen zoals Brazilië in het Sovjet blok benoemd als het meest serieuze gevaar, groter zelfs dan het nucleaire gevaar. Er wordt gesteld dat onderzocht moet worden of Brazilië het belang van dit gevaar onderkend. (J.F.K. Library,

---

² J.F.K. Library, <http://www.jfklibrary.org/Search.aspx?nav=Rpp:3,Nrc:id-9-dynrank-disabled,N:4294943801-27-4294955501&id>, bezocht op 15 mei 2016.

1962). Hieruit blijkt dat de V.S. Brazilië wel degelijk zag als een democratie. Het feit dat er letterlijk wordt gesproken over *“the most serious danger now facing the free world is not..... but rather a piecemeal absorption of free nations into the Sovjet bloc”* is in deze context erg opvallend. Een ander belangrijk statement uit het rapport van maart is de volgende *“the future of democracy in Latin America depends considerably on the example of Brazil”* (J.F.K. Library, 1962). Deze rapporten geven aan dat de bestuurders van de V.S. wel degelijk op de hoogte waren van het feit dat Brazilië een liberaal regime had en een democratie was. Dit onderstreept de eerdere dataset van Doyle waarin hij Brazilië zag als een liberale democratie (Doyle, 1986). Een ander interessant gegeven is dat Kennedy in zijn speech van april 1962 *“the democratic aim”* van Brazilië aanhaalt. Ook Goulart maakt de volgende treffende opmerking in zijn speech, hij stelt dat zowel Brazilië als de V.S. *“need no more than an effort to demonstrate that they believe in the democratic ideal as the irreplaceable instrument of action among free nations”* (J.F.K. Library, 1962). Dit impliceert duidelijk dat de beide presidenten in hun speech wel degelijk spreken over democratische normen en de liberale regimes van het Westen. Wat nog belangrijker is om te concluderen, is dat dit betekent dat de VS en Brazilië elkaar wel degelijk percipiëerden als democratieën. Nu het is nog de vraag of ze op basis van deze percepties handelden.

Op 8 maart 1963 wordt er een CIA rapport opgesteld met het volgende onderwerp *“Plotting against Goulart”*. In dit rapport wordt uitgebreid besproken dat er plannen zijn voor een militaire coup tegen Goulart. Tevens worden de Amerikaanse beleidsalternatieven uiteengezet. Een van de drie beleidsalternatieven is *“to collaborate with Brazilian elements hostile to Goulart with a view to bringing about his overthrow”*. De plannen voor het mogelijke afzetten van Goulart's regering waren in december 1962 al ter tafel gebracht. (J.F.K. Library, 1963). Bovengenoemde plannen bleken gebaseerd te zijn op negen negatieve overwegingen. Deze overwegingen kunnen zeker gezien worden als de motieven waarop de V.S. heeft gehandeld. Deze negatieve overwegingen zijn opgesteld door de *“National Security Council Executive Committee”*, maar zijn met name gebaseerd op verslagen van Lincoln Gordon. De negatieve overwegingen zijn als volgt:

- Door Goulart zitten er linkse en communistisch georiënteerde mensen op belangrijke posten in het leger.
- Goulart steunde de vakbonden en arbeiders die extreem links en communisten waren.

- Goulart's regering steunde ook in studentenverenigingen voornamelijk de linkse en communistische groepen.
- Zowel in het leger als in de binnenlandse politiek zijn de hoogstgeplaatste functionarissen extreem links.
- Brazilië onderneemt nog acties tegen Cuba, maar probeert het conflict nog steeds diplomatisch te benaderen.
- Brazilië heeft een eigen agenda voor haar buitenland beleid, dit heeft onder andere geleid tot nauwe banden (al dan niet bewust) met de Sovjet Unie.
- Brazilië promoot nog altijd handelsrelaties met het communistische blok en de Sovjet Unie zelf. Het land staat open voor mogelijke economische hulp vanuit het Sovjet kamp.
- Op het gebied van petroleum zijn er aanwijzingen dat Brazilië bedrijven wilt nationaliseren.
- Er is geen actie ondernomen tegen de onacceptabele wet die betrekking heeft op de winst afdracht.

De negen bovengenoemde punten werden als dusdanig negatief bestempeld dat het omverwerpen van Goulart's regering, als een valide beleidsoptie werd beschouwd. De reden dat de V.S. hier echter nog bedenkingen bij had was doordat de positie van Goulart binnen Brazilië in april 1963 was versterkt ten opzichte van december 1962 (J.F.K. Library, 1963). Er moet hierbij de kanttekening geplaatst worden dat Gordon's adviezen een aanzienlijk aandeel in de negatieve overwegingen en beleidsopties van de 'National Security Council Executive Committee' hadden. In de documenten voorafgaand aan deze negatieve overwegingen geeft Gordon enkele adviezen mee aan de president en het uitvoerende comité. Hij adviseert het volgende: *'diplomatic pressure should be maintained for.....and progressively shifting the 'independent foreign policy' toward more systematic collaboration with the U.S.'* Een ander advies luidt: *'efforts should be maintained to strenghten and encourage democratic anti-communist forces outside of the government'*. Het meest interessant is hetgeen dat hij aanbeveelt indien Goulart zijn insteek niet veranderd, namelijk: *'to prepare the most promising possible envorinment for his replacement by a more desirable regime'* (J.F.K. Library, 1963).

In december 1963 wordt president Kennedy vermoord, hierdoor is de Security briefing van 1963 de laatste die er te vinden is. Wel kan er gesteld worden dat er belangrijke informatie uit

Kennedy's ambtstermijn naar boven is gekomen. Zo is duidelijk geworden dat de V.S. zelf ook over Brazilië sprak als een liberaal en democratisch regime (J.F.K. Library ,1962.). Daarnaast werden er negen negatieve overwegingen aangekaart waarom Goulart's regering omver geworpen zou moeten worden. Belangrijk is om aan te merken dat in geen van deze documenten rekening wordt gehouden met de normen die verwacht zouden moeten worden vanuit de theorie. In de negen overwegingen, die zeker als motieven gezien kunnen worden, is er gerept over het behoud of de verspreiding van democratie (J.F.K. Library, 1963). Dit was volgens Hermann en Kegley namelijk een mogelijke reden voor een geheime operatie (Hermann & Kegley, 2001, p. 242).

Lyndon B. Johnson volgde Kennedy op in 1963. Dit maakt mijns inziens echter niet veel uit voor het beeld dat de V.S. van Brazilië had. Een zeer belangrijk gegeven om in het achterhoofd te houden is namelijk dat individuen zoals Lincoln Gordon nog steeds op dezelfde post zaten. In veel documenten die ik heb onderzocht in Kennedy's ambtstermijn met betrekking tot de CIA en de mogelijke coup staat Gordon vaak onderaan de documenten genoemd als bron. Met name zijn adviezen aan het uitvoerende comité van nationale veiligheid zijn erg invloedrijk, zoals hierboven reeds beschreven is (J.F.K. Library). Hierdoor heeft hij, tezamen met andere functionarissen, ook in 1964 veel invloed op het algemene besluitvormingsproces en het beeld dat de president van de V.S. over Brazilië vormt. De belangrijkste gedeclassificeerde documenten uit Johnson's ambtstermijn komen uit maart 1964 (National Security Archive, 1964). Deze documenten waren de laatste voordat de coup op 31 maart 1964 werd geïnitieerd (Blum, 2003, 166). Op 27 maart stuurde Lincoln Gordon een zeer dringend bericht naar Washington. In dit bericht stond dat Goulart van plan zou zijn dictatoriale macht te grijpen, dit zou volgend Gordon leiden tot een communistisch Brazilië. Gordon zegt hierover: *'Goulart is now definetely engaged on campaign to seize dictorial power.....if he were to succeed it is more than likely that Brazil would come under full communist control.'* Daarnaast geeft Gordon duidelijk aan dat er ingegrepen moet worden en dat de coup van Castello Branco de juiste oplossing is. Hij benoemt dit met de volgende woorden: *'to avert a major disaster here – which might make Brazil the China of the 1960s – our support should be placed on the Castello Branco movement'* (National Security Archive, 1964³). Deze uitleg werd later gegeven als de rationele verklaring voor de steun van de V.S. aan de coup in Brazilië. Brazilië redden van een communistisch dictatorschap onder leiding

---

³ National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB118/>, bezocht op 2 mei 2016.

van Goulart, zelfs al was hier, behalve de memo's van Gordon, geen enkele aanwijzing voor. De Braziliaanse communisten gaven namelijk geen enkele blijk van enige intentie om de macht te grijpen in Brazilië (Blum, 2003, 169).

Ook de president werd per telefoon geïnformeerd over de situatie door zijn secretaris, George Ball. In dit telefoongesprek van vijf minuten zegt Johnson het volgende over de mogelijke poging van Goulart om de macht te grijpen: *'we need to take every step that we can and be prepared to do everything that we need to do.....we just can't take this one'*. Tevens is het belangrijk dat in dit gesprek verscheidene malen door George Ball wordt gesproken met de woorden: *'according to Gordon'* (Kornbluh, 2004). Dit geeft wederom aan hoeveel invloed hij heeft gehad op de uiteindelijke keuze voor de coup van Castello Branco. Toch gaf hij twee jaar later aan dat hij niets te maken had gehad met de coup in Brazilië, sterker nog, hij gaf aan dat deze volledig vanuit de Braziliaanse bevolking werd geïnitieerd (Blum, 2003, 169).

Analyse van de resultaten.

Volgens normatieve verklaringen voor de thesis van de democratische vrede zou je bepaalde elementen terug moeten zien bij de interactie tussen democratieën. Hermann en Kegley beargumenteren dat er minder snel sprake zal zijn van agressieve politiek tussen democratische landen omdat zij dezelfde normen van vredelievendheid hebben. Ze respecteren daarom dan ook de soevereiniteit van mensen die dezelfde normen en waarden als zijzelf aanhangen (Hermann & Kegley, 1995, 512-513). Ook Williams (2001) stelt dat we bepaalde normatieve facetten terug zouden moeten zien bij de interactie tussen democratieën. Bijvoorbeeld dat individuen zichzelf gaan herkennen als uitdragers van bepaalde liberale rechten en normen en dat zij anderen herkennen als zijnde mensen met dezelfde normen en waarden (Williams, 2001, p. 531-532).

In het geval van Brazilië zouden we, volgens de normatieve verklaring, dus ook deze algemene en individuele normen terug moeten zien binnen het besluitvormingsproces. De politiek van de V.S. ging echter niet uit van deze normen, maar was eerder gebaseerd op een al dan niet terechte angst voor het communisme. De negen negatieve overwegingen zijn geen van allen op democratische normen gebaseerd. Als Goulart echt een coup had willen plegen om een communistische staat van Brazilië te maken, was de steun aan de militaire coup van Castello Branco misschien nog wel te rechtvaardigen. Dan had de V.S. namelijk ter verdediging kunnen aandragen dat zij de democratie wilden verdedigen. Hermann en Kegley

zien het behouden van democratie als een gerechtvaardigde reden voor interventie tussen democratieën (Hermann & Kegley, 2001, p. 242). De beleidsbepalers van de V.S. hadden wel de perceptie van Brazilië als zijnde een democratie, maar ze handelden niet op basis van deze perceptie of zagen deze in ieder geval niet als leidend. De herkenning van een andere democratie, die Williams (2001) uitlegt, is dus wel aanwezig, maar op basis van deze herkenning wordt niet gehandeld in het besluitvormingsproces.

Uit de onderzochte data blijkt dat de geheime missie en de steun voor het omverwerpen van Goulart voortkwam uit andere overwegingen. De V.S., met Lincoln Gordon als voornaamste adviseur, voerden de operaties namelijk uit omdat men het niet eens was met de koers die Brazilië onder Goulart voer. Hij was te links en niet makkelijk beïnvloedbaar, daarnaast had hij geen sterke afkeer van de Sovjet Unie (J.F.K. Library, 1963). Wel moet er bij deze casus verwezen worden naar een ander belangrijk punt uit het werk van Hermann en Kegley. Zij geven aan dat zij het individuele aspect onderbelicht vinden in verklaringen voor de thesise van de democratische vrede, en daarom ook een tekortkoming van de theorie. Ze beargumenteren dat er te weinig focus ligt op degenen die de uiteindelijke cruciale keuzes voor oorlog of vrede maken (Hermann & Kegley, 1995, p. 512). Dit punt lijkt mij zeer valide voor de casus van Brazilië. Lincoln Gordon had heel erg veel invloed op het beleid dat de V.S. voerde met betrekking tot Brazilië. Dit is dan ook een groot deel van de reden dat de uiteindelijke beslissing werd gemaakt om Goulart actief te gaan tegenwerken en zelf een coup tegen hem te steunen (J.F.K. Library, 1962 & 1963) (Kornbluh, 2004). Toch scheppen theoretici zoals Hermann, Maoz, Kegley, Russett en Williams de verwachting dat ook individuen, zodra de andere als democratisch percipiëren, uitgaan van dezelfde normen en waarden en op basis hiervan handelen. Er kan in de casus van Brazilië gesteld worden dat dit absoluut niet is gebeurd. De beleidsbepalers, zoals Gordon, Kennedy en Johnson, hadden de perceptie van Brazilië als democratie, maar handelden hier geenszins op.

Er moet ook geanalyseerd worden of de case van Brazilië ingaat tegen het normatieve model van Maoz en Russett (1993). Zij stellen dat interactie tussen democratische landen plaats vindt op basis van democratische normen (Maoz & Russett, 1993, p. 625). Daarnaast is een andere belangrijke aanname binnen hun verklaring dat democratische landen normen propageren die uitgaan van vreedzame politieke competitie en conflicten oplossen met compromissen. Dit is in het theoretisch kader al besproken en deze normen staan bekend als de '*democratic norms*' (Maoz & Russett, 1993, 625). Ik ben van mening dat er gesteld kan

worden dat de democratische norm in het besluitvormingsproces niet aanwezig is geweest. Uit de documenten uit Kennedy's ambtstermijn en de korte periode waarin Johnson aan de macht was, blijkt namelijk dat de keuzes zijn gemaakt zonder de democratische normen in acht te nemen. Terwijl er wel verwacht werd, volgens normatieve assumpties gericht op het individu (Hermann & Kegley, 1995) (Williams, 2001), dat deze ook door individuen in acht genomen zouden worden. Zeker omdat deze personen Brazilië als een democratie zagen. Op geen enkel moment, in geen enkele memo, telegram of telefoongesprek, wordt er gerept over het feit dat de motieven die ten grondslag liggen aan de operaties ingaan tegen de democratische normen van vertrouwen en *'live and let live'*. Dit geeft aan dat deze individuen niet hebben gehandeld op basis van te verwachten normatieve overwegingen.

Conclusie

Er werd in deze thesis een antwoord gezocht op de volgende onderzoeksvraag: *'In hoeverre nemen democratieën de democratische normen in ogenschouw bij hun besluitvormingsproces om een geheime operatie uit te voeren in een andere democratie?'* Hierbij werd verwacht dat dat geheime operaties afbreuk doen aan de normatieve verklaringen voor de thesis van de democratische vrede. Er is vast te stellen dat geheime operaties wel degelijk afbreuk doen aan de normatieve verklaringen. Zoals eerder gezegd, zijn bepaalde assumpties die de normatieve verklaring stelt niet terug te vinden bij de interactie tussen de V.S. en Brazilië. De V.S. had een perceptie van Brazilië als democratie, maar handelde niet, zoals normatieve verklaringen verwachten op basis van de perceptie. Dit leidde ertoe dat er geen vertrouwelijke *'live and let live'* sfeer aanwezig was tussen beide landen (Maoz & Russett, 1993). Wel moet hierbij gezegd worden dat deze afbreuk aan normatieve verklaringen voornamelijk voorkomt vanuit individueel gedrag. De verwachting dat de *'decision makers'* geen rekening houden met democratische normen bevat namelijk een grote kern van waarheid. Zij zijn degenen die verantwoordelijk zijn voor het besluitvormingsproces achter een geheime missie, maar uit het onderzoek blijkt dat individuen zoals Gordon Lincoln niet hebben gehandeld op basis van gronden die de normatieve assumpties stellen. De volgende vraag is wellicht of, zoals in mijn onderzoeksvraag genoemd, je de gehele democratie van de V.S. kan beoordelen aan de hand van acties en keuzes van individuen.. Men ziet te vaak een democratie als een unitaire actor die een logische keuze maakt, er moet echter meer aandacht zijn voor de mensen die de uiteindelijke keuzes maken. Daarom kan mijn onderzoeksvraag niet volledig beantwoord worden. Er kan niet geconcludeerd worden dat de democratische staat, bij de keuze voor een

geheime missie, geen democratische normen in acht neemt,. Wel zijn er sterke aanwijzingen dat individuen dit niet doen.

Literatuur:

- Babst, D. V. (1964). Elective Governments - a Force for Peace. *The Wisconsin Sociologist*, 3(1), 9-14.
- Blum, W. (2003). *Killing Hope: CIA interventions since World War II*. London: Zed Books.
- Braumoeller, B.F. (1997). Deadly doves: Liberal nationalism and the democratic peace in the Sovjet successor states. *International Studies Quarterly*, 41, 375–402.
- Dixon, W.J. (1993). Democracy and the management of International Conflict. *Journal of Conflict Resolution*, 37(1), 42-68.
- Downes, A. B. & Lilley, M. L. (2010). Overt Peace, Covert War? Covert Intervention and the Democratic Peace. *Security Studies*, 19(2), 266-306.
- Doyle, M. W. (1983). Kant, Liberal legacies, and Foreign Affairs. *Philosophy and Public Affairs*, 12(3), 205-235.
- Doyle, M. W. (1983). Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs, Part 2. *Philosophy and Public Affairs*, 12(4), 323-353.
- Doyle, M. W. (1986). Liberalism and World Politics. *The American Political Science Review*, 80(4), 1151-169.
- Forsythe, D. P. (1992). Democracy, War, and Covert Action. *Journal of Peace Research*, 29(4), 385-395.
- Gribbin, P. (1979). *Brazil and CIA*. Geraadpleegd op 21 maart 2016, van <http://cryptome.org/cia-brazil.htm>.
- Hayes, J. (2012). The democratic peace and the new evolution of an old idea. *European Journal of International Relations*, 18(4), 767-791.

- Hermann, M.G. & Kegley, C.W. (1995). Rethinking Democracy and International Peace: Perspectives from Political Psychology. *International Studies Quarterly*, 39(4), 511-533.
- Hermann, M.G. & Kegley, C.W. (2001). Democracies and Intervention: Is there a Danger Zone in de Democratic Peace? *Journal of Peace Research*, 38(2), 237-245.
- John F. Kennedy Library. (1961-1963). *Presidential Papers of John F. Kennedy*. Geraadpleegd op 15 mei 2016, van <http://www.jfklibrary.org/Search.aspx?nav=Rpp:3,Nrc:id-9-dynrankdisabled,N:4294943801-27-4294955501&id>.
- Kant, I. (1795/2004). *Naar de Eeuwige Vrede (T. Mertens, Trans.)*. Amsterdam: Boom.
- Knippers, J. (1977). *United States Penetration of Brazil*. Manchester: Manchester University Press.
- Kornbluh, P. (2004). *Brazil Marks 40th Anniversary of Military Coup: Declassified Documents Shed Light on U.S. Role*. Geraadpleegd op 12 april 2016, van <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB118/>
- Layne, C. (1994). The Myth of the Democratic Peace. *International Security*, 19(2), 5-49
- Levy J.S. (1988). Domestic Politics and War. *Journal of Interdisciplinary History*, 18(4), 653-673.
- Maoz, Z. & Russett, B. (1993). Normative and Structural Causes of Democratic Peace, 1946-1986. *American Political Science Review*, 87(3), 624-638.
- Owen, J. (1994). How Liberalism Produces Democratic Peace. *International Security*, 19 (2), 87-125.
- Raymond, G.A. (1994). Democracies, disputes, and 3rd-party intermediaries. *Journal of Conflict Resolution*, 38(1), 24-42.
- Risse-Kappen, T. (1995). Democratic peace - warlike democracies? A social constructivist interpretation of the liberal argument. *European Journal of International Relations*, 1 (4), 491-517.
- Rosato, S. (2003). The Flawed Logic of Democratic Peace Theory. *American Political Science Review*, 97(4), 585-602.
- Rousseau, D. L. (2005). *Democracy and War; Institutions, Norms and the Evolution of International Conflict*. Stanford: Stanford University Press.
- Spiro, D.E. (1994). The Insignificance of the Liberal Peace. *International Security*, 19(2), 50-86.
- Williams, M.C. (2001). The Discipline of the Democratic Peace: Kant Liberalism and the Social Construction of Security Communities. *European Journal of International Relations*, 7(4), 525-553.

